

Hans Kox leidt een vrij teruggetrokken bestaan. Zijn muziek is niet vaak op de Nederlandse podia te horen. Maar hij blijft schrijven. Het aantal werken dat hij op zijn naam heeft staan, is aanzienlijk. De website van zijn uitgever Donemus vermeldt een aantal van 160 composities. Daar is ondertussen wel weer het een en ander bijgekomen. 'Ik heb steeds de biografie van Hector Berlioz voor ogen', zegt hij. 'Tegen het einde van zijn leven wilde hij niet meer componeren. Het was afgelopen. Het is ook af te lezen aan de foto's in het boek. Je ziet hoe de levenskracht hem meer en meer verlaat terwijl hij ouder wordt.'

Compositieproces

Kox haalt dit aan wanneer hij gevraagd wordt naar zijn compositieproces. Het begint vaak met een boek, een gedicht, of een enkele zinsnede. Het kan ook een schilderij zijn. De componist kijkt door het raam naar een troep mussen in zijn achtertuin. De vogels doen rondes langs alle tuinen in de buurt, om te fourageren. 'Ze blijven hier even rondscharrelen, eten wat en vliegen dan weer door', vertelt hij. 'Over een half uur of meer zijn ze hier weer terug. Dat patroon herhaalt zich steeds. Omdat hier veel groen is, zie je verschillende soorten vogels. Dat zou goed de reden kunnen zijn waarom vogels de aanleiding zijn van een aantal stukken, zoals *The Darkling Thrush* en nu *Stray Birds*,

dat ik geschreven heb voor trompettist Peter van Dinther en organist Piet van der Steen. Het is een van de werken die in het Orgelpark gespeeld zullen worden. Het is geïnspireerd op een verzameling filosofische gedichten van Rabindranath Tagore.'

Tijdens het compositieproces krijgt Hans Kox aan de lopende band invallen. Het is niet te stuiten, zegt hij. 'Overall liggen briefjes met invallen. Koffers vol. Ik kom om in de ingevingen. Op mijn nachtkastje heb ik altijd papier, zodat ik ze meteen op kan schrijven als ik wakker word. En dat gebeurt nogal eens, soms midden in de nacht. Vooral als ik tegen een muzikaal probleem aangelopen ben. Ik word wakker en ineens heb ik een oplossing. Maar ik bewaar briefjes ook voor latere composities.'

Organist

Kox is al op jonge leeftijd actief in de muziek. Hij wordt in Arnhem geboren in een muzikale familie. Zijn vader is organist en koordirigent. Op zesjarige leeftijd begint hij met pianospelen. Zijn eerste liedjes schrijft hij als hij twaalf is. 'Op mijn veertiende zette mijn vader me achter het orgel van de Walburgiskerk. Ik deed daar de rouwtjes en trouwtjes, begeleidde koren. Zo kwamen de Händels, de Bachs en de Haydns voorbij, oratoria van Mendelssohn. Het was een geweldige leerschool. Eduard van Beinum, toen dirigent van het Concertgebouworkest, heeft me tijdens een mis in de Kerstnacht nog horen spelen. Zes jaar later kreeg ik mijn eerste compositieopdracht van dat orkest. Het orgelspelen gaf me ook de gelegenheid om te improviseren, iets wat me gemakkelijk afging. Ik deed dat thuis ook. Ik speelde muzikale portretten van mensen die in de kamer zaten, en dan moesten ze na afloop raden wie ik uitgebeeld had.'

Kox studeert af op orgel en piano, maar besluit na zijn eerste succes met het Concertgebouworkest door te gaan met componeren. 'Dat

Auteur

René van Peer is muziekjournalist. Hij is onder meer bekend van VPRO-programma's als *Café Sonore*; hij publiceert in kranten, tijdschriften en online, bijvoorbeeld voor *Gonzo (circus)* en het Canadese magazine *Musicworks*. Hij schrijft programmatoeelichtingen voor het Muziekgebouw aan 't IJ en verzorgt inleidingen bij het Holland Festival.

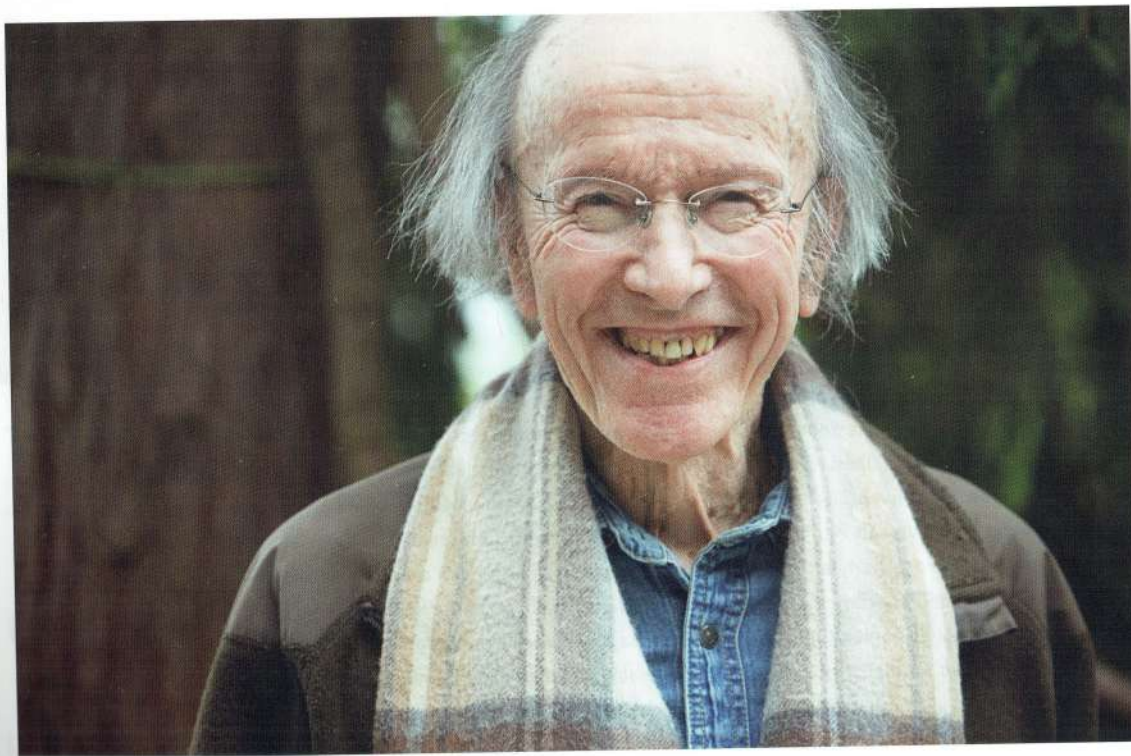
was echt iets anders dan nootjes schrijven, zoals ik in mijn jeugd deed. Het gaat om de kwaliteit van de inval, en om de technische uitwerking. Het zijn geen gemakkelijke stukken voor de musici. De muziek is speelbaar, maar ze moeten er wel hard voor werken. Ik heb altijd de behoefte gehad om noten te schrijven. Geen idee waar dat vandaan gekomen is. Het is een roeping. Ik kan het niet anders omschrijven.'

Pessimisme

Die onstuitbare drang om te scheppen lijkt haaks te staan op het pessimistische mensbeeld van Kox. Van dat pessimisme getuigt zijn *War Triptych*, één grote aanklacht tegen het leed dat mensen elkaar kunnen aandoen. Dit drieluik omvat een cantate opgedragen aan Anne Frank, een requiem voor Europa, en een werk voor koor en orkest dat hij schreef ter nagedachtenis aan de Slag om Arnhem, *In Those Days*. Dat laatste, een opdracht van het Airborne-comité in die stad, had een speciale betekenis voor Kox. Op veertienjarige leeftijd maakte hij de evacuatie van zijn geboortestad mee, de chaos en de ontredde die dat met zich meebracht. 'Mijn mensbeeld is daarop terug te her-

leiden', zegt hij zelf. 'Ik kreeg zo al heel vroeg inzicht in wat de mens is en doet, en waarom. Daar werd ik niet vrolijk van.'

Dat wordt er niet beter op wanneer hij in de jaren zeventig de aansluiting verliest met de ontwikkelingen in de Nederlandse muziek. In de jaren vijftig en zestig wordt hij gezien als een rijzende ster, een van de grootste beloften in het naoorlogse Nederland. De componisten die zich eind jaren zestig verenigen in de Notenkraakers beschouwen hem blijkbaar als iemand van de generatie waar zij tegen ageren, de gevestigde orde. Zijn eerste opera *Dorian Gray* wordt in landelijke dagbladen met de grond gelijk gemaakt. In diezelfde periode wordt Kox aangesteld als artistiek leider van het Concertgebouworkest, maar trekt zich terug omdat hij er niet zeker meer van is dat zijn artistiek inzicht serieus genomen zal worden. Hij voelt zich in de steek gelaten en trekt zich terug uit het Nederlandse muziekleven. De componist voelt zich als iemand die zich staande probeert te houden bij voortdurende tegenwind. Dat gevoel wordt treffend uitgebeeld door een sculptuur in zijn achtertuin: figuurtjes op een dukdalf die, diep voorovergebogen, een storm lijken te trotseren.

'Ik heb altijd de behoefte gehad om noten te schrijven'

'Ik ben een Einzelgänger'

'Ik ben een *Einzelgänger*', zegt hij. 'Ik sta buiten het muziekleven. Omdat ik weinig contacten heb, is het lastig stukken uitgevoerd te krijgen. Mijn zesde symfonie uit 2012 wacht nog steeds op uitvoering, net als mijn opera *Das grüne Gesicht*. Die heb ik veertien jaar geleden al afgemaakt. Drie jaar geleden zou het in première gaan tijdens het Holland Festival. Dat is op het laatste moment niet doorgegaan omdat het Residentie Orkest, dat de uitvoering zou verzorgen, een andere verplichting was aangegaan.'

Wat hem aan de gang gehouden heeft, is niet alleen zijn onbedwingbare werklust geweest, maar ook een kring van mensen die hem zijn blijven steunen, zoals pianist Frank van de Laar, die het programma rond de componist in het Orgelpark heeft samengesteld. Ook Sieuwert Verster, de man achter het label Attacca, blijft hem trouw.

Met enige regelmaat brengt hij de muziek van Kox uit op cd. De laatste jaren worden zijn composities weer wat vaker uitgevoerd. In 2015 was zijn *Anne Frank cantate* twee keer te horen rond de Dodenherdenking. Beide uitvoeringen trokken grote belangstelling, stelt Kox met zichtbaar plezier vast. 'De mensen waren zo stil. Je hoorde geen kuchje, geen ritseltje. Ze waren aangedaan. Maar fijn is bovenal dat er mensen om me heen staan die me een warm hart toedragen. Frank van de Laar heeft de moeilijkste stukken van me gespeeld. Hij heeft de moed om dat te doen.'

Hans Kox mag zich afgezonderd hebben van het gewoel van het muziekleven, misschien is nu de tijd rijp voor een publieke herwaardering van zijn werk.